

De ontwikkeling in mentale problemen voor en tijdens de coronapandemie varieert tussen groepen mbo-studenten

Coriena de Heer, Ouissam Abattouy, Maxime Yenga & Gonneke Stevens

Belangrijkste bevindingen van het onderzoek

Dit onderzoek laat zien dat er verschillende groepen mbo-studenten te onderscheiden zijn in de ontwikkeling van mentale problemen tussen najaar 2019 (voor de coronapandemie) en najaar 2021 (tijdens de coronapandemie). Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen emotionele problemen, gedragsproblemen, hyperactiviteit/aandachtsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten. De cirkeldiagrammen hieronder geven aan hoeveel groepen zijn gevonden voor de verschillende aspecten van mentale problemen. De bevindingen van dit onderzoek kunnen samengevat worden in vier groepen:

1. Laag risicogroep: De meeste mbo-studenten rapporteerden zowel voor als tijdens de pandemie geen tot weinig mentale problemen. Corona lijkt weinig invloed te hebben gehad op de mentale gezondheid van deze studenten – in ieder geval tot en met najaar 2021. Wel is er bij deze groep studenten een lichte stijging in hyperactiviteit/aandachtsproblemen tussen najaar 2019 en najaar 2021.

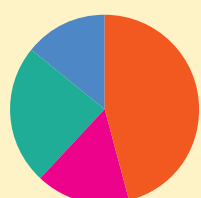
2. Stijgend-laag/stijgend-gemiddeld risicogroep: Een groep mbo-studenten had voorafgaande aan de coronapandemie relatief weinig mentale problemen, maar deze problemen namen toe tijdens de pandemie. De studenten in de stijgend-laag risicogroepen van emotionele problemen en gedragsproblemen lijken in veel opzichten op de studenten in de laag risicogroepen van deze problemen. Wel zijn studenten in de stijgend-laag risicogroep van emotionele problemen vaker meisje en ervaren zij meer druk door schoolwerk dan studenten in de laag risicogroep. Studenten in de stijgend-laag risicogroep van gedragsproblemen hebben vaker een migratieachtergrond en hebben vaker gerookt of cannabis gebruikt dan studenten in de laag risicogroep. Studenten in de

groepen die een stijging in hyperactiviteit/aandachtsproblemen lieten zien, lijken sterk op de hoog risicogroep van hyperactiviteit/aandachtsproblemen.

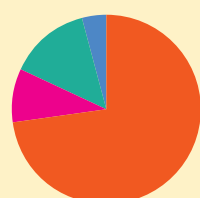
3. Dalend-gemiddeld risicogroep: Een andere groep mbo-studenten had voorafgaande aan de coronapandemie wat meer mentale problemen dan studenten in de laag risicogroep, maar liet een afname zien in mentale problemen tijdens de pandemie. Studenten in de dalend-gemiddeld risicogroep van hyperactiviteit/aandachtsproblemen verschillen in weinig opzichten van studenten in de laag risicogroep. Zo hebben zij evenveel geldzorgen, ontvangen zij een vergelijkbare mate van sociale steun en ervaren zij evenveel druk door schoolwerk als de laag risicogroep. Studenten in deze dalend-gemiddeld risicogroep rapporteerden alleen vaker te hebben gerookt en alcohol te hebben gedronken en komen vaker uit gezinnen met een hogere welvaart dan studenten in de laag risicogroep. In tegenstelling hiermee verschillen de dalend-gemiddeld risicogroepen van emotionele problemen en gedragsproblemen sterk van de laag risicogroepen van deze problemen, terwijl zij in weinig opzichten verschillen van de hoog risicogroepen.

4. Hoog risicogroep: Een laatste groep mbo-studenten had voorafgaande aan de coronapandemie veel mentale problemen. Tijdens de coronapandemie veranderde dit niveau niet en gedurende de gehele periode waren de scores van studenten in deze hoog risicogroepen een indicatie voor de aanwezigheid van ernstige problemen. De mentale problemen van deze studenten lijken door corona dus niet verergerd te zijn. De studenten in de hoog risicogroepen rapporteerden relatief veel geldzorgen, veel middelengebruik, weinig sociale steun en veel druk door schoolwerk.

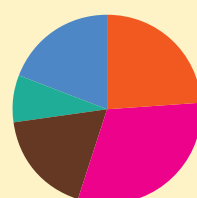
Emotionele problemen

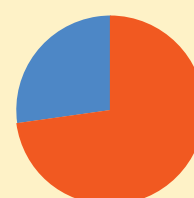
Gedragsproblemen

Hyperactiviteit/aandachtsproblemen

Problemen met leeftijdsgenoten

- Laag risico
- Stijgend-laag risico
- Stijgend-gemiddeld risico
- Dalend-gemiddeld risico
- Hoog risico

Aanleiding

‘Lockdown trof mentale gezondheid jongeren’ en ‘psychische klachten door corona toegenomen en onder jongeren het grootst’ (BNNVARA, 2022; NOS, 2022). Het is een greep uit de mediaberichten over de mentale gezondheid van jongeren en jongvolwassen tijdens de coronapandemie. Uit de berichten blijkt dat er grote zorgen zijn over de toename in mentale problemen van deze groepen in de afgelopen jaren. Recent onderzoek onder jongvolwassenen in Nederland laat inderdaad zien dat mentale problemen zijn toegenomen na 2019 (Luijten e.a., 2021; Stevens e.a., 2022). Het is echter niet bekend of de ontwikkeling van mentale problemen onder jongvolwassenen voor en tijdens de coronapandemie sterk verschilt van persoon tot persoon. Mogelijk kunnen jongvolwassenen op basis van hun ontwikkeling in mentale problemen gegroepeerd worden. Bijvoorbeeld in groepen waarbij een stijging of een daling in mentale problemen te zien is en groepen waarbij mentale problemen stabiel blijven. Ook is niet duidelijk op welke gebieden deze groepen van elkaar verschillen.

Om hierin meer inzicht te krijgen is voor deze factsheet de ontwikkeling van mentale problemen onder mbo-studenten tussen najaar 2019 en najaar 2021 onderzocht. Er is bestudeerd of er groepen mbo-studenten zijn die verschillen in hun ontwikkeling van mentale problemen tussen najaar 2019 en najaar 2021. Vervolgens is onderzocht welke groepen mbo-studenten een bepaalde ontwikkeling laten zien. Dit is gedaan door te kijken naar demografische kenmerken zoals migratieachtergrond en gezinswelvaart, middelengebruik, sociale steun en schoolervaringen als voorspellers van de verschillende ontwikkelingen van mentale problemen. Meer inzicht in de mentale problemen van mbo-studenten is belangrijk om kwetsbare studenten te kunnen identificeren en aanknopingspunten te bieden voor preventie en interventie.

Het onderzoek

In dit onderzoek is gebruikgemaakt van gegevens van het YOUth Got Talent onderzoek, waarin is samengewerkt tussen de Universiteit Utrecht, de Gemeente Utrecht en drie Utrechtse mbo-scholen (Grafisch Lyceum Utrecht, Nimeto en ROC Midden Nederland). Er waren vier meetmomenten: één voorafgaande aan de coronapandemie (najaar 2019) en drie tijdens de

coronapandemie (voorjaar 2020, najaar 2020 en najaar 2021). In totaal hebben ruim 1500 studenten één of meerdere keren een vragenlijst ingevuld. De gemiddelde leeftijd van de studenten was 18 jaar bij de eerste meting in najaar 2019 en 58% van de studenten is een meisje. Relatief veel studenten hebben geen migratieachtergrond (73%) en volgen een niveau 4 opleiding (74%).

Methode

Mentale problemen

Mentale problemen zijn onderzocht met behulp van de Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ-R; Duinhof e.a., 2019; Goodman, 1997).

De SDQ-R heeft vier subschalen, elke bestaande uit 3-5 vragen:

1. Emotionele problemen, bijv. ik ben vaak ongelukkig, in de put of in tranen
2. Gedragsproblemen, bijv. ik word erg boos en ben vaak driftig
3. Hyperactiviteit/aandachtsproblemen, bijv. ik ben rusteloos, ik kan niet lang stilzitten
4. Problemen met leeftijdsgenoten, bijv. andere kinderen of jongeren pesten of treiteren mij

De range van scores loopt van 0 tot en met 10, waarbij 0 geen mentale problemen en 10 veel mentale problemen betekent. Om de scores te kunnen interpreteren, is gebruikgemaakt van afkappunten. Deze afkappunten zijn gebaseerd op het onderzoek van Vugteveen en collega's (2022) en zijn niet bedoeld om diagnoses te stellen. Met deze afkappunten kunnen scores worden ingedeeld in drie categorieën:

- **Normaal:** Geen indicatie voor aanwezigheid van problemen
- **Grensgebied:** Indicatie voor aanwezigheid van lichte problematiek
- **Verhoogd:** Indicatie voor aanwezigheid van ernstige problemen

Voorspellers

Er is onderzocht in hoeverre demografische kenmerken, middelengebruik, sociale steun en schoolervaringen voorspellend zijn voor de groepen studenten met een verschillende ontwikkeling in mentale problemen tussen najaar 2019 en najaar 2021.

De volgende voorspellers zijn in dit onderzoek meegenomen:

- **Demografische kenmerken:** sekse, leeftijd, migratieachtergrond, gezinswelvaart, geldzorgen
- **Middelengebruik:** roken, alcohol, cannabis
- **Sociale steun:** steun van gezin, steun van vrienden, steun van docent
- **Schoolervaringen:** druk door schoolwerk

Deze voorspellers zijn in het najaar 2019 (voor de coronapandemie) gemeten.

Analyses

Met behulp van latente klasse groeianalyses is onderzocht hoeveel groepen mbo-studenten te onderscheiden zijn voor elk van de hierboven beschreven aspecten van mentale problemen. Vervolgens is onderzocht welke variabelen samenhangen met het deel uitmaken van een bepaalde groep. Dit is vastgesteld aan de hand van chi-kwadraattoetsen. Bestudeerd is of de scores op de bovengenoemde voorspellers in een bepaalde groep verschilden van deze scores in de groep die het laagste niveau van mentale problemen rapporteerde (in de onderstaande grafieken de oranje lijn).

Resultaten

Emotionele problemen

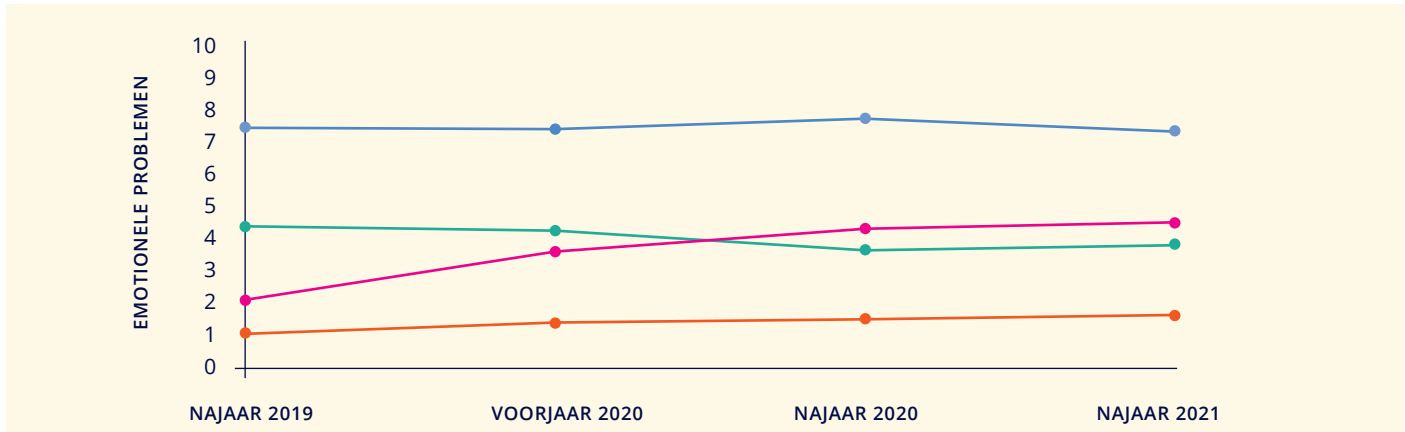
Voor de ontwikkeling van emotionele problemen zien we vier groepen mbo-studenten (zie Figuur 1).

- 1. Laag risicogroep (4,6%):** Bijna de helft van de studenten rapporteerde zowel voor als tijdens de coronapandemie vrijwel geen emotionele problemen en is dus een laag risicogroep.
- 2. Stijgend-laag (16%):** Er is een stijgend-laag risicogroep bestaande uit studenten die voor de coronapandemie relatief weinig emotionele problemen rapporteerden, maar bij wie emotionele problemen tijdens de coronapandemie zijn toegenomen. Deze toename zwakte wel af naarmate de coronapandemie langer duurde en bij de meting in het najaar 2021 lag het niveau van emotionele problemen nog steeds in de normale range.

3. Dalend-gemiddeld risicogroep (24%): Er is een dalend-gemiddeld risicogroep van studenten die voor de coronapandemie wat meer emotionele problemen rapporteerden dan studenten in de laag en stijgend-laag risicogroepen. In deze groep is een lichte afname in emotionele problemen zichtbaar tijdens de coronapandemie.

4. Hoog risicogroep (14%): Ten slotte is er een hoog risicogroep bestaande uit studenten die zowel voor als tijdens de coronapandemie veel emotionele problemen rapporteerden. Het niveau van emotionele problemen in deze groep kan worden gezien als ernstig.

Figuur 1. Ontwikkeling van emotionele problemen tussen najaar 2019 en 2021 in vier groepen

Tabel 1. Welke factoren voorspellen in welke emotionele problemen groep mbo-studenten zitten?

STIJGEND-LAAG RISICOGROEP (16%)	DALEND-GEMIDDELD RISICOGROEP (24%)	HOOG RISICOGROEP (14%)
<ul style="list-style-type: none"> Meer meisjes Meer druk door schoolwerk 	<ul style="list-style-type: none"> Meer meisjes Meer zonder migratieachtergrond Meer geldzorgen Minder sociale steun Meer druk door schoolwerk 	<ul style="list-style-type: none"> Meer meisjes Meer zonder migratieachtergrond Lagere gezinswelvaart Meer geldzorgen Meer middelengebruik Minder sociale steun Meer druk door schoolwerk

Noot. De laag risicogroep (oranje, 46%) is de referentiegroep.

Na het vaststellen van de vier groepen, is onderzocht in hoeverre mbo-studenten in de laag risicogroep verschillen van de andere drie groepen (zie Tabel 1). De twee groepen waarin studenten voorafgaande aan de coronapandemie relatief weinig emotionele problemen rapporteerden (laag en stijgend-laag risicogroep) verschillen niet van elkaar wat betreft demografische kenmerken (m.u.v. sekse), middelengebruik en sociale steun. Wel zien we dat de groep die een stijging in emotionele problemen laat zien voorafgaande aan de coronapandemie aangaf meer druk door schoolwerk te ervaren dan de groep waarbij emotionele problemen laag blijven.

De twee groepen mbo-studenten die voorafgaande aan de coronapandemie (wat) meer emotionele problemen rapporteerden (dalend-gemiddeld en hoog risicogroep) lijken ook op elkaar. Ten opzichte van de laag risicogroep, zijn meisjes en studenten zonder migratieachtergrond oververtegenwoordigd in de dalend-gemiddeld en hoog risicogroep. Daarnaast gaven studenten in beide groepen aan vaker geldzorgen te hebben, minder sociale steun van het gezin en vrienden te ontvangen en meer druk door schoolwerk te ervaren dan studenten in de laag risicogroep. Studenten in de hoog risicogroep komen bovendien vaker uit gezinnen met een lagere welvaart, geven aan minder sociale steun van docenten te ontvangen en hebben vaker gerookt en cannabis gebruikt dan studenten in de laag risicogroep.

Gedragsproblemen

Net als bij de ontwikkeling van emotionele problemen, zijn er ook voor de ontwikkeling van gedragsproblemen vier groepen mbo-studenten te onderscheiden (zie Figuur 2).

1. Laag risicogroep (73%): Het grootste deel van de studenten rapporteerde vrijwel geen gedragsproblemen zowel voor als tijdens de coronapandemie en is daarmee een laag risicogroep.

2. Stijgend-laag risicogroep (9%): Er is een stijgend-laag risicogroep bestaande uit studenten die relatief weinig gedragsproblemen rapporteerden voorafgaande aan de coronapandemie, maar bij wie er een toename in gedragsproblemen te zien is tijdens de coronapandemie. Sinds de meting in najaar 2020 bevindt deze groep zich in het grensgebied, wat een indicatie is van lichte problematiek.

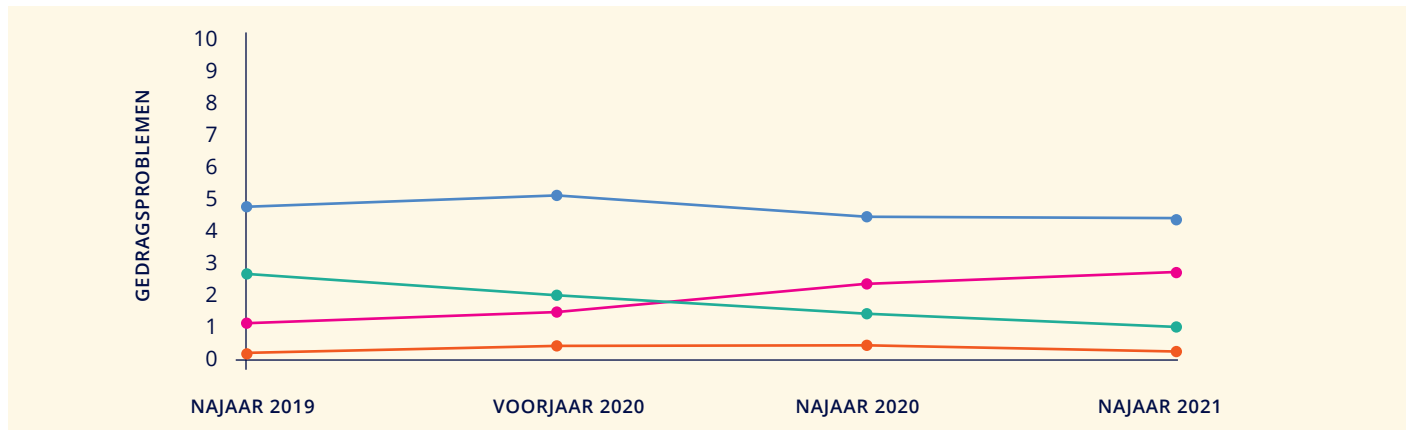
3. Dalend-gemiddeld risicogroep (14%): Er is een dalend-gemiddeld risicogroep van studenten die zich voorafgaande aan de coronapandemie in het grens-

gebied van gedragsproblemen bevonden. In deze groep is er een afname in gedragsproblemen tijdens de coronapandemie. Na de meting in voorjaar 2020 kunnen de gedragsproblemen in deze groep worden gezien als normaal.

4. Hoog risicogroep (4%): Ten slotte is er een kleine hoog risicogroep van studenten die zowel voor als tijdens de coronapandemie veel gedragsproblemen rapporteerden. Het niveau van gedragsproblemen in deze groep kan worden gezien als ernstig.

Figuur 2. Ontwikkeling van gedragsproblemen tussen najaar 2019 en 2021 in vier groepen

Tabel 2. Welke factoren voorspellen in welke gedragsproblemen groep mbo-studenten zitten?

STIJGEND-LAAG RISICOGROEP (9%)	DALEND-GEMIDDELD RISICOGROEP (14%)	HOOG RISICOGROEP (4%)
<ul style="list-style-type: none"> Meer met migratieachtergrond Meer middelengebruik 	<ul style="list-style-type: none"> Meer jongens Meer geldzorgen Meer middelengebruik Minder sociale steun Meer druk door schoolwerk 	<ul style="list-style-type: none"> Meer jongens Meer geldzorgen Meer middelengebruik Minder sociale steun Meer druk door schoolwerk

Noot. De laag risicogroep (oranje, 73%) is de referentiegroep.

Studenten in de **stijgend-laag** risicogroep zijn vaker mbo-studenten die gerookt of cannabis gebruikt hebben dan studenten in de **laag** risicogroep (zie Tabel 2). Vooral het cannabisgebruik in de stijgend-laag risicogroep is opvallend hoog: 52% van de studenten in deze groep gaf aan voor de coronapandemie weleens cannabis gebruikt te hebben ten opzichte van 23 - 40% van de studenten in de andere groepen. Daarnaast hebben studenten in de stijgend-laag risicogroep vaker een migratieachtergrond dan studenten in de laag risicogroep.

Verder zien we dat mbo-studenten die voor de coronapandemie al relatief veel gedragsproblemen rapporteerden, ongeacht of de gedragsproblemen afnamen of hoog bleven (**dalend-gemiddeld** en **hoog** risicogroep), vaker jongens zijn, meer geldzorgen hebben, vaker hebben gerookt, alcohol hebben gedronken en cannabis hebben gebruikt, minder sociale steun van het gezin en docenten ontvangen en meer druk door schoolwerk ervaren dan studenten die vrijwel geen gedragsproblemen rapporteerden.

Hyperactiviteit/aandachtsproblemen

Voor de ontwikkeling van hyperactiviteit/aandachtsproblemen zijn vijf groepen mbo-studenten te onderscheiden (zie Figuur 3).

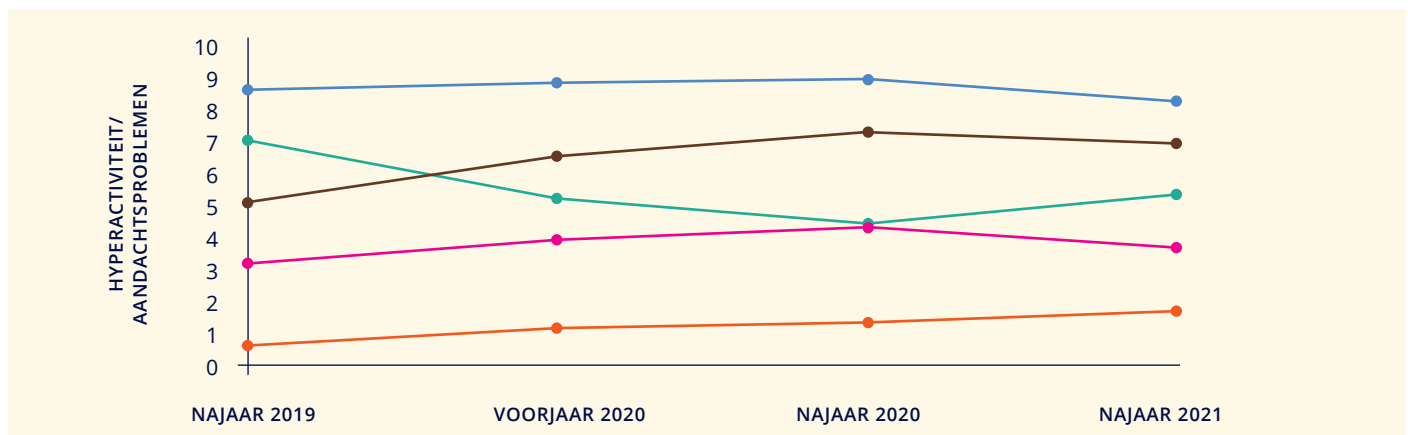
1. Laag risicogroep (24%): De groep studenten die vrijwel geen hyperactiviteit/aandachtsproblemen rapporteerde voor de coronapandemie laat een lichte stijging zien tijdens de coronapandemie maar blijft een laag niveau van hyperactiviteit/aandachtsproblemen rapporteren. Deze groep kan dus worden gezien als een laag risicogroep.

2-3. Stijgend-laag risicogroep (31%) en stijgend-gemiddeld risicogroep (18%): Er zijn twee groepen studenten die al voor de coronapandemie symptomen van hyperactiviteit/aandachtsproblemen rapporteerden en waarbij er sprake is van een stijging. De sterkte van deze stijging lijkt voor beide groepen tussen het najaar 2019 en het voorjaar 2020 wat sterker dan tussen het voorjaar 2020 en het najaar 2020. Tussen najaar 2020 en najaar 2021 lijkt sprake van een lichte daling. Het niveau van hyperactiviteit/aandachtsproblemen bevindt zich in de stijgend-laag risicogroep op alle meetmomenten in de normale range. Dit in tegenstelling tot de stijgend-gemiddeld risicogroep waarbij de hoogte van de scores van de meting in najaar 2020 een indicatie zijn van de aanwezigheid van ernstige problemen op het gebied van hyperactiviteit/aandachtsproblemen.

4. Dalend-gemiddeld risicogroep (8%): Er is een kleine dalend-gemiddeld risicogroep die veel hyperactiviteit rapporteerde voorafgaande aan de coronapandemie, maar waarbij er een daling te zien is tussen najaar 2019 en najaar 2020, waarna dit niveau tussen najaar 2020 en najaar 2021 toch weer wat lijkt te stijgen. Voor deze groep geldt dat de scores op hyperactiviteit/aandachtsproblemen tijdens de coronapandemie zijn gedaald van een verhoogd naar een normaal niveau.

5. Hoog risicogroep (19%): Ten slotte is er een hoog risicogroep van studenten die tijdens de gehele periode veel hyperactiviteit/aandachtsproblemen rapporteerde, al is na het najaar 2020 hierin een lichte afname zichtbaar.

Figuur 3. Ontwikkeling van hyperactiviteit/aandachtsproblemen tussen najaar 2019 en 2021 in vijf groepen

Tabel 3. Welke factoren voorspellen in welke hyperactiviteit/aandachtsproblemen groep mbo-studenten zitten?

STIJGEND-LAAG RISICOGROEP (31%)	STIJGEND-GEMIDDELD RISICOGROEP (18%)	DALEND-GEMIDDELD RISICOGROEP (8%)	HOOG RISICOGROEP (19%)
<ul style="list-style-type: none"> Meer zonder migratieachtergrond Hogere gezinswelvaart Meer geldzorgen Meer middelengebruik Minder steun docent 	<ul style="list-style-type: none"> Meer zonder migratieachtergrond Hogere gezinswelvaart Meer geldzorgen Meer middelengebruik Minder steun gezin Meer druk door schoolwerk 	<ul style="list-style-type: none"> Hogere gezinswelvaart Meer middelengebruik 	<ul style="list-style-type: none"> Meer zonder migratieachtergrond Hogere gezinswelvaart Meer geldzorgen Meer middelengebruik Minder sociale steun Meer druk door schoolwerk

Noot. De laag risicogroep (oranje, 24%) is de referentiegroep.

Mbo-studenten die voorafgaande aan de coronapandemie al wat meer hyperactiviteit/aandachtsproblemen rapporteerden en bij wie een stijging is te zien tijdens de coronapandemie (**stijgend-laag** en **stijgend-gemiddeld** risicogroep) hebben minder vaak een migratieachtergrond, komen vaker uit gezinnen met een hogere

welvaart, hebben meer geldzorgen en hebben vaker gerookt, alcohol en cannabis gebruikt dan studenten in de **laag** risicogroep (zie Tabel 3).

Daarnaast is het opvallend dat er weinig verschillen zijn tussen de laag risicogroep en de **dalend-gemiddeld**

risicogroep. Mbo-studenten in beide groepen hebben vergelijkbare demografische achtergrondkenmerken (m.u.v. gezinswelvaart, deze is hoger in de dalend-gemiddeld risicogroep) en ervaren een vergelijkbare mate van sociale steun. Het percentage studenten dat gerookt of alcohol gedronken heeft, ligt in de dalend-gemiddeld groep wel hoger dan in de laag risicogroep.

Mbo-studenten in de **hoog** risicogroep hebben minder vaak een migratieachtergrond, komen vaker uit gezinnen met een hogere welvaart, hebben meer geldzorgen, hebben vaker gerookt, alcohol en cannabis gebruikt, ervaren minder steun van het gezin en docenten en ervaren meer druk door schoolwerk in vergelijking met studenten in de laag risicogroep.

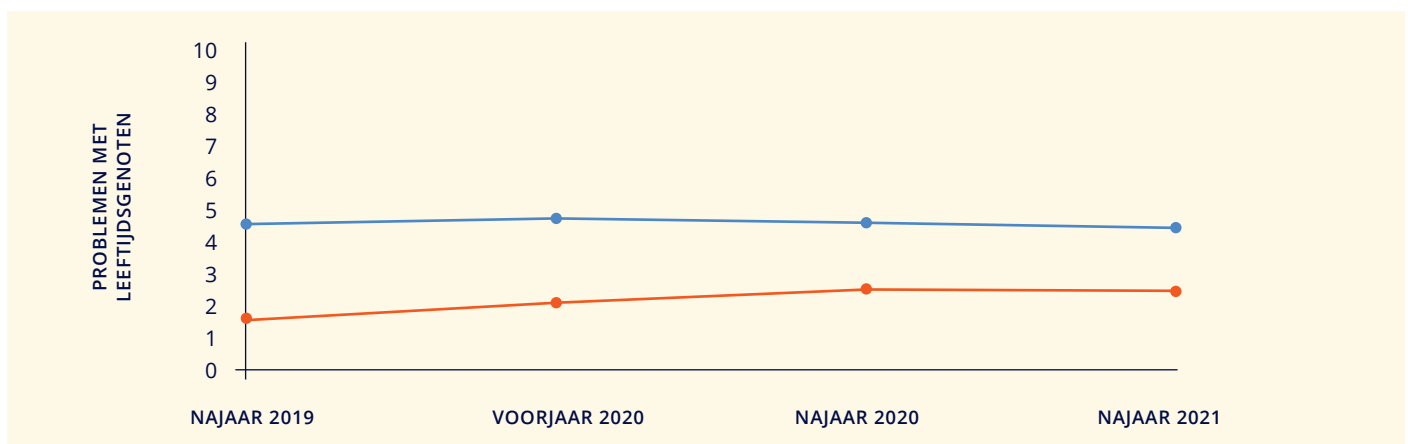
Problemen met leeftijdsgenoten

Bij de ontwikkeling van problemen met leeftijdsgenoten zijn twee groepen mbo-studenten te onderscheiden (zie Figuur 4).

1. Laag risicogroep (73%): De grootste groep bestaat uit studenten die voorafgaande aan de coronapandemie aangaven weinig problemen met leeftijdsgenoten te hebben en dit niveau is nagenoeg stabiel gebleven tijdens de coronapandemie. Deze groep kan dus worden gezien als een laag risicogroep.

2. Hoog risicogroep (27%): Daarnaast is er een hoog risicogroep die een stabiel hoog niveau van problemen met leeftijdsgenoten rapporteerde voor en tijdens de coronapandemie. Het niveau van problemen met leeftijdsgenoten in deze groep kan geclassificeerd worden als verhoogd en is dus indicatief voor de aanwezigheid van ernstige problemen.

Figuur 4. Ontwikkeling van problemen met leeftijdsgenoten tussen najaar 2019 en 2021 in twee groepen

Tabel 4. Welke factoren voorspellen in welke problemen met leeftijdsgenoten groep mbo-studenten zitten?

HOOG RISICOGROEP (27%)
Lagere gezinswelvaart
Meer geldzorgen
Minder sociale steun
Meer druk door schoolwerk

Noot. De laag risicogroep (oranje, 73%) is de referentiegroep.

Studenten in de **hoog** risicogroep hebben vaker een lagere gezinswelvaart, meer geldzorgen, ervaren minder steun van het gezin, vrienden en docenten en

ervaren meer druk door schoolwerk dan studenten in de **laag** risicogroep (zie Tabel 4).

Conclusie

Het algemene beeld

Eerder onderzoek heeft uitgewezen dat mentale problemen onder jongvolwassenen zijn toegenomen tijdens de coronapandemie. Dit onderzoek nuanceert de resultaten van eerder onderzoek. Het laat namelijk zien dat er verschillende groepen mbo-studenten te onderscheiden zijn wat betreft de ontwikkeling van mentale problemen voor en tijdens de coronapandemie. Grofweg zijn er vier groepen te onderscheiden (zie het kader *Belangrijkste bevindingen van het onderzoek* voor een uitgebreidere beschrijving van deze groepen):

- Ten eerste is er een **laag risicogroep** bestaande uit een grote groep studenten die zowel voor als tijdens de coronapandemie geen tot weinig mentale problemen rapporteren. De coronapandemie lijkt weinig invloed te hebben gehad op de mentale gezondheid van deze studenten – in ieder geval tot en met najaar 2021.
- Ten tweede is er een **stijgend-laag risicogroep** en voor hyperactiviteit/aandachtsproblemen bovendien een **stijgend-gemiddeld risicogroep**. Deze studenten hadden voor de coronapandemie relatief weinig mentale problemen, maar deze problemen namen tijdens de coronapandemie toe. De stijging komt het vaakst voor bij hyperactiviteit/aandachtsproblemen. De helft van de studenten maakt deel uit van een groep waarin sprake is van een toename in hyperactiviteit/aandachtsproblemen en ook de studenten in de laag risicogroep laten een lichte toename in hyperactiviteit/aandachtsproblemen zien.
- Ten derde is er een **dalend-gemiddeld risicogroep**. Studenten in deze groep hadden voorafgaand aan de coronapandemie wat meer mentale problemen, maar lieten hierin een afname zien tijdens de coronapandemie. Voor emotionele problemen was de afname in deze problemen beperkt. Voor gedragsproblemen en hyperactiviteit/aandachtsproblemen waren de dalingen in problemen omvangrijker.

- Ten vierde is er een **hoog risicogroep** bestaande uit een groep studenten die voorafgaand aan de coronapandemie veel mentale problemen had. Dit niveau veranderde niet gedurende de gehele coronapandemie en het niveau van deze problemen is een indicatie voor de aanwezigheid van ernstige problemen. Wat betreft de stabiliteit van de hoge scores op emotionele problemen en hyperactiviteit/aandachtsproblemen is het belangrijk om op te merken dat de studenten in de hoog risicogroep in de buurt van de maximale score scoorden. Hierdoor was het moeilijk om nog veel verder te stijgen. Tegelijkertijd betekent het ook dat deze studenten al in het najaar van 2019 opvallend veel problemen rapporteerden.

Involed van de coronapandemie

Bij een aanzienlijk deel van de mbo-studenten lijkt de coronapandemie geen invloed te hebben gehad op hun mentale problemen, omdat het niveau van deze problemen stabiel laag of stabiel hoog was tussen najaar 2019 en najaar 2021. Bij andere groepen studenten waren er wel veranderingen in hun mentale problemen in deze periode. Deze veranderingen in mentale problemen kunnen gerelateerd zijn aan de coronapandemie, maar dat kunnen we niet met zekerheid zeggen. In meer reguliere tijden zijn er namelijk ook groepen jongeren die stijgingen en dalingen in mentale problemen laten zien (Dekker et al., 2007; Solmi et al., 2022).

Implicaties en aanbevelingen

Ongeacht de oorzaak is het volgende belangrijk: het blijkt dat mbo-studenten die al voor de coronapandemie veel mentale problemen hadden, aan (min of meer) het einde van de pandemie nog steeds de meeste mentale problemen hebben. Studenten in de hoog risicogroep blijven dus het meest kwetsbaar. De Gezondheidsraad (2022) benadrukt in een rapport over de mentale gevolgen van corona dat het belangrijk is om te zorgen voor toegankelijke hulp en een langdurig hulpaanbod voor kwetsbare groepen. Dit onderzoek impliceert dat van belang is dat met name studenten die al veel mentale problemen voor de coronapandemie hadden goede ondersteuning krijgen.

Studenten in de hoog risicogroepen laten op veel andere gebieden een ongunstig beeld zien. Deze studenten rapporteerden bijvoorbeeld vaker geldzorgen. Onderzoek toont aan dat geldzorgen een belangrijke bron zijn van stress en deze stress vergroot de kans op mentale problemen¹ (Hosper & van Loenen, 2021). Daarnaast geven deze studenten aan meer druk door schoolwerk te ervaren. Eerder onderzoek laat zien dat meer ervaren druk door schoolwerk gerelateerd is aan meer mentale problemen (De Looze et al., 2020). Uit ons onderzoek blijkt eveneens dat studenten met veel mentale problemen aangeven minder sociale steun te ontvangen. Dit terwijl sociale steun juist een belangrijke buffer is tegen mentale problemen (Keliat et al., 2019). Ten slotte rapporteren deze studenten vaker middelengebruik. Bij studenten met veel mentale problemen lijkt er dus sprake van een opeenstapeling van moeilijkheden op allerlei gebieden. Daarom is een integrale aanpak van belang waarbij er niet alleen aandacht is voor de mentale gezondheid maar ook voor problemen op andere gebieden.

Er zijn twee groepen die voor de coronapandemie weinig mentale problemen rapporteerden, maar bij wie de problemen sinds najaar 2020 indicatief zijn voor lichte of ernstige problematiek. Bij gedragsproblemen is er een stijging zichtbaar bij studenten die relatief vaak gerookt of cannabis gebruikt hebben en studenten met een migratieachtergrond. Bij hyperactiviteit/aandachtsproblemen is deze stijging met name zichtbaar bij studenten die dezelfde kenmerken hebben als studenten in de hoog risicogroep. Studenten in beide groepen hebben minder vaak een migratieachtergrond, komen vaker uit gezinnen met een hogere welvaart, hebben meer geldzorgen, hebben vaker middelen gebruikt, ervaren minder steun van het gezin en ervaren meer druk door schoolwerk dan studenten in de laag risico-groep. Beide groepen studenten verdienen aandacht om verdere escalatie van problemen te voorkomen.

Kanttekeningen

Bij het uitgevoerde onderzoek zijn enkele kanttekeningen te plaatsen. Ten eerste is er in dit onderzoek een ondervertegenwoordiging van studenten met een migratieachtergrond en van mbo-studenten van de niveaus 1, 2 en 3. Uit het Health Behaviour in School-aged Children onderzoek, een onderzoek uitgevoerd onder scholieren in Nederland, blijkt dat jongeren met een migratieachtergrond meer gedragsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten rapporteerden en minder hyperactiviteit/aandachtsproblemen dan jongeren zonder een migratieachtergrond (Boer et al., 2022). Verder blijkt dat mentale gezondheid samenhangt met het opleidingsniveau waarbij studenten met lagere opleidingsniveaus over het algemeen meer gedragsproblemen, hyperactiviteit/aandachtsproblemen en problemen met leeftijdsgenoten rapporteren. De resultaten van dit onderzoek zijn dus niet representatief voor alle mbo-studenten.

Daarnaast zijn in dit onderzoek de gegevens van de voorspellers gebruikt van de eerste meting in najaar 2019. Hierdoor waren er geen gegevens beschikbaar van de voorspellers van studenten die niet in de eerste meting, maar wel in latere metingen hebben meegedaan. Uit een extra analyse bleek echter dat de resultaten in dit onderzoek nauwelijks zijn beïnvloed door de ontbrekende gegevens.

¹ Zie ook de factsheet *De rol van geldzorgen in het leven van Utrechtse mbo-studenten* (Gemeente Utrecht, 2022).

Literatuurlijst

- BNNVARA. (2022, maart 28). Psychische klachten door corona toegenomen en onder jongeren het grootst. BNNVARA. <https://www.bnnvara.nl/zembla/artikelen/psychische-klachten-door-corona-toegenomen-en-onder-jongeren-het-grootst>
- Boer, M., van Dorsselaer, S., de Looze, M., de Roos, S., Brons, H., van den Eijnden, R., Monshouwer, K., Huijnk, W., ter Bogt, T., Vollebergh, W., & Stevens, G. (2022). HBSC 2021 Gezondheid en welzijn van jongeren in Nederland. <https://hbscnederland.nl/nieuw-nederlands-rapport/>
- De Looze, M. E., Cosma, A. P., Vollebergh, W. A. M., Duinhof, E. L., de Roos, S. A., van Dorsselaer, S., van Bon-Martens, M. J. H., Vonk, R., & Stevens, G. W. J. M. (2020). Trends over time in adolescent emotional wellbeing in the Netherlands, 2005–2017: Links with perceived schoolwork pressure, parent-adolescent communication and bullying victimization. *Journal of Youth and Adolescence*, 49(10), 2124–2135. <https://doi.org/10.1007/s10964-020-01280-4>
- Dekker, M. C., Ferdinand, R. F., van Lang, N. D. J., Bongers, I. L., van der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2007). Developmental trajectories of depressive symptoms from early childhood to late adolescence: Gender differences and adult outcome. *Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 48(7), 657–666. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01742.x>
- Duinhof, E. L., Lek, K. M., de Looze, M. E., Cosma, A., Mazur, J., Gobina, I., Wüstner, A., Vollebergh, W. A. M., & Stevens, G. W. J. M. (2019). Revising the self-report strengths and difficulties questionnaire for cross-country comparisons of adolescent mental health problems: The SDQ-R. *Epidemiology and Psychiatric Sciences*, 29(e35), 1–10. <https://doi.org/10.1017/S2045796019000246>
- Gemeente Utrecht. (2022). *De rol van geldzorgen in het leven van Utrechtse mbo-studenten. Resultaten van het YOUth Got Talent onderzoek*. <https://www.volksgezondheidsmonitor.nl/index.php?id=644>
- Gezondheidsraad. (2022). *Mentale gevolgen van de coronapandemie: een eerste inventarisatie*. <https://www.gezondheidsraad.nl/onderwerpen/zorg/documenten/adviezen/2022/02/14/kernadvies-mentale-gevolgen-van-de-coronapandemie-een-eerste-inventarisatie>
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581–586. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>
- Hosper, K., & van Loenen, T. (2021). *Leven met ongezonde stress: Aandacht voor chronische stress in de aanpak van gezondheidsverschillen*. <https://www.pharos.nl/wp-content/uploads/2021/02/Levenmet-ongezonde-stress-Pharos-.pdf>
- Keliat, B. A., Triana, R., & Sulistiowati, N. M. D. (2019). The relationship between self-esteem, family relationships and social support as the protective factors and adolescent mental health. *Humanities and Social Sciences Reviews*, 7(1), 41–47. <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.715>
- Luijten, M. A. J., van Muilekom, M. M., Teela, L., Polderman, T. J. C., Terwee, C. B., Zijlmans, J., Klaufus, L., Popma, A., Oostrom, K. J., van Oers, H. A., & Haverman, L. (2021). The impact of lockdown during the COVID-19 pandemic on mental and social health of children and adolescents. *Quality of Life Research*, 30(10), 2795–2804. <https://doi.org/10.1007/s11136-021-02861-x>
- NOS. (2022, mei 11). Lockdown trof mentale gezondheid jongeren, veel ouderen voelden zich juist goed. *Nederlandse Omroep Stichting*. <https://nos.nl/artikel/2428330-lockdown-trof-mentale-gezondheid-jongeren-veel-ouderen-voelden-zich-juist-goed>
- Solmi, M., Radua, J., Olivola, M., Croce, E., Soardo, L., Salazar de Pablo, G., il Shin, J., Kirkbride, J. B., Jones, P., Kim, J. H., Kim, J. Y., Carvalho, A. F., Seeman, M. v., Correll, C. U., & Fusar-Poli, P. (2022).

Age at onset of mental disorders worldwide: large-scale meta-analysis of 192 epidemiological studies. *Molecular Psychiatry*, 27(1), 281–295. <https://doi.org/10.1038/s41380-021-01161-7>

Stevens, G. W. J. M., Buyukcan-Tetik, A., Maes, M., Weinberg, D., Vermeulen, S., Visser, K., & Finkenaer, C. (2022). *Examining socioeconomic disparities in changes in late adolescent mental health before and during different phases of the COVID-19 pandemic*. <https://doi.org/10.31219/osf.io/czwea>

Vugteveen, J., de Bildt, A., & Timmerman, M. E. (2022). Normative data for the self-reported and parent-reported Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) for ages 12–17. *Child and Adolescent Psychiatry and Mental Health*, 16(1). <https://doi.org/10.1186/s13034-021-00437-8>